PARADIGME DE PROGRAMARE

Curs 4

Transparență referențială. Legare statică / dinamică. Modelul contextual de evaluare.

Transparență referențială – Cuprins

- Efecte laterale
- Transparență referențială

Efecte laterale ale unei funcții

- Efectul principal al oricărei funcții este să întoarcă o valoare
- Efecte laterale = alte efecte asupra stării programului (ex: modificarea unor variabile vizibile în afara funcției) sau asupra "lumii de afară" (ex: scrierea în fișier)

Funcție pură

- Aplicată pe aceleași argumente, întoarce mereu aceeași valoare
- Nu are efecte laterale

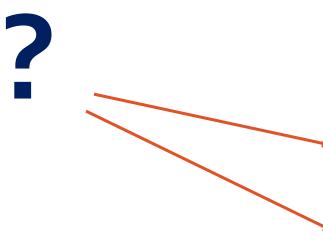
Exemplu (C++)

$$i = 7;$$

- Expresia întoarce valoarea 7
- Efect lateral: variabila i este setată la valoarea 7

Consecințe

Contează strategia de evaluare


```
1. int x = 0;
2. int f() {
       x = 15;
       return x;
     int main() {
       int i = 0;
       int a = i -- + ++i;
       int b = ++i + i--;
10.
       cout << a << " " << b;
12.
       int res = x + f();
13.
       cout << " " << res << "\n";
14.
```

Consecințe Contează strategia de evaluare Comportament bizar al compilatorului care nu are operația definită Afișează 0 1 → Contează ordinea de evaluare a argumentelor adunării Afișează 30 → Cu call by reference sar afișa 30; Cu call by value și evaluare

stânga-dreapta s-ar afișa 15

```
int x = 0;
     int f() {
       x = 15;
        return x;
     int main() {
        int i = 0;
        int a = i -- + ++i;
        int b = ++i + i--;
10.
        cout << a << " " << b;
12.
        int res = x + f();
13.
        cout << " " << res << "\n";
14.
```

Consecințe

- Contează strategia de evaluare
- Scade nivelul de abstractizare
 - Funcţia add() nu mai e ca o cutie neagră → implementări diferite au efecte diferite

```
int a = 5, b = 7;
    int add() {
       while (a > 0) \{a--; b++;\}
       return b;
   //SAU
    int add() {
       int s = b;
       while (a > 0) \{a--; s++;\}
   return s;
10.
11.
12.
13. int main() {
      cout << add() << " " << b;
14.
```

Consecințe

- Contează strategia de evaluare
- Scade nivelul de abstractizare
 - Funcţia add() nu mai e ca o cutie neagră → implementări diferite au efecte diferite

Afișează 12 12→ Funcția are efectul lateral al modificării lui b

Afișează 12 7→ Această implementare nu alterează valoarea lui b

```
int a = 5, b = 7;
     int add() {
        while (a > 0) \{a--; b++;\}
        return b;
     //SAU
     int add() {
        int s = b;
        while (a > 0) \{a--; s++;\}
        return s;
10.
     int main()
      cout << add(); cout << b;</pre>
```

Consecințe

- Contează strategia de evaluare
- Scade nivelul de abstractizare

• Risc ridicat de bug-uri

Transparență referențială – Cuprins

- Efecte laterale
- Transparență referențială

Transparență referențială

Transparență referențială

- Există atunci când toate funcțiile/expresiile sunt pure
- O expresie poate fi înlocuită prin valoarea sa (fără să se piardă nimic)

Exemple

- Toate funcțiile Racket implementate de noi până acum
- (random)

```
    (define counter 1)
    (define (display-and-inc-counter)
    (display counter)
    (set! counter (add1 counter)))
```

Transparență referențială

Transparență referențială

- Există atunci când toate funcțiile/expresiile sunt pure
- O expresie poate fi înlocuită prin valoarea sa (fără să se piardă nimic)

Exemple

- Toate funcțiile Racket implementate de noi până acum
- (random)
- (define counter 1)
 (define (display-and-inc-counter)
 (display counter)
 (set! counter (add1 counter)))

transparente referențial opacă referențial opacă referențial

Transparența referențială - avantaje

- Programe elegante şi uşor de analizat formal
- Nu contează ordinea de evaluare a expresiilor (se vor evalua oricând la același lucru)
 → compilatorul poate optimiza codul prin reordonarea evaluărilor și prin caching
- Funcțiile nu își afectează execuția una alteia → paralelizare ușoară
- Rezultatul expresiilor deja evaluate se poate prelua dintr-un cache (întrucât o nouă evaluare nu va produce altceva) → call by need

Legare statică / dinamică – Cuprins

- Variabile
- Domeniu de vizibilitate
- Tipuri de legare a variabilelor
- Expresii pentru legare statică
- Expresii pentru legare dinamică

Variabile

Variabilă = pereche identificator-valoare

Caracteristici

- Domeniu de vizibilitate (zona de program în care valoarea poate fi accesată prin identificator)
- Durată de viață

Observație

• În Racket, tipul este asociat valorilor, nu variabilelor

Legare statică / dinamică – Cuprins

- Variabile
- Domeniu de vizibilitate
- Tipuri de legare a variabilelor
- Expresii pentru legare statică
- Expresii pentru legare dinamică

Domeniu de vizibilitate = mulţimea punctelor din program unde asocierea identificator – valoare este vizibilă (şi valoarea se poate accesa prin identificator)

```
(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))
```

Domeniu de vizibilitate = mulţimea punctelor din program unde asocierea identificator – valoare este vizibilă (şi valoarea se poate accesa prin identificator)

```
(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))
```

Domeniu de vizibilitate = mulţimea punctelor din program unde asocierea identificator – valoare este vizibilă (și valoarea se poate accesa prin identificator)

```
(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z))) – acest x nu mai este vizibil nicăieri în această zonă de program (x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z))) (x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))
```

Domeniu de vizibilitate = mulţimea punctelor din program unde asocierea identificator – valoare este vizibilă (şi valoarea se poate accesa prin identificator)

```
(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z))) – practic: zona din corp în care aparițiile lui x sunt libere

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))
```

Domeniu de vizibilitate = mulţimea punctelor din program unde asocierea identificator – valoare este vizibilă (şi valoarea se poate accesa prin identificator)

```
(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))

(x \lambdax.(\lambdax.y \lambday.(x z)))
```

Exemplu în Racket

```
    (define a 1)
    (define n 5)
    (define (fact n)
    (if (< n 2)</li>
    a
    (* n (fact (- n 1)))))
    (fact n)
```

Exemplu în Racket

```
1. (define a 1)
2. (define n 5)
3. (define (fact n)
4. (if (< n 2)
5. a
6. (* n (fact (- n 1)))))
7. (fact n)
```

Exemplu în Racket

În corpul funcției fact este vizibilă legarea parametrului n la valoarea pe care este aplicată funcția. Legarea interioară obscurează legarea de la (define n 5).

Exemplu în Racket

```
1. (define a 1)

2. (define n 5)

3. (define (fact n)

4. (if (< n 2)

5. a

(* n (fact (- n 1)))))

7. (fact n)
```

Legare statică / dinamică – Cuprins

- Variabile
- Domeniu de vizibilitate
- Tipuri de legare a variabilelor
- Expresii pentru legare statică
- Expresii pentru legare dinamică

Tipuri de legare a variabilelor

Legare = asocierea identificatorului cu valoarea

- Se poate realiza la define, la aplicarea unei funcții pe argumente, la let (vom vedea)
- Felul în care se realizează determină domeniul de vizibilitate al variabilei respective

Legare statică (lexicală)

Domeniul de vizibilitate este

- Controlat textual, prin construcții specifice limbajului (lambda, let, etc.)
- Determinat la compilare (static)

Legare dinamică

Domeniul de vizibilitate este

- Controlat de timp (se folosește cea mai recentă declarație a variabilei cel mai recent define)
- Determinat la execuţie (dinamic)

Tipuri de legare a variabilelor

Observații

- Calculul Lambda are doar legare statică
- Racket are legare statică, mai puțin pentru variabilele top-level (definite cu define)

Exemplu de legare dinamică în Racket

```
1. (define (f)
2.  (g 5))
3.
4. (define (g x)
5.  (* x x))
6. (f)
7.
8. (define (g x)
9.  (* x x x))
10. (f)
```

Redefinirea nu este posibilă în lang racket, pentru exemplele de legare dinamică este necesar să schimbăm limbajul în Pretty Big.

Tipuri de legare a variabilelor

Observații

- Calculul Lambda are doar legare statică
- Racket are legare statică, mai puțin pentru variabilele top-level (definite cu define)

Exemplu de legare dinamică în Racket

```
(define (f)
        (q 5)
2.
3.
     (define (q x)
5.
        (* X X))
     (f)
                              ;; 25 ← Când se intră în corpul lui f se evaluează g la definiția cea mai recentă
6.
7.
     (define (q x)
        (* x x x))
                                          ← Când se intră în corpul lui f se evaluează q la definiția cea mai recentă
     (f)
                              ;; 125
10.
```

Legare statică / dinamică – Cuprins

- Variabile
- Domeniu de vizibilitate
- Tipuri de legare a variabilelor
- Expresii pentru legare statică
- Expresii pentru legare dinamică

Expresii pentru legare statică

lambda
let
let*
letrec
named let

Construcția lambda

```
( (lambda (var<sub>1</sub> var<sub>2</sub> ... var<sub>m</sub>)
  expr<sub>1</sub>
  expr<sub>2</sub>
  ...
  expr<sub>n</sub>) arg<sub>1</sub> arg<sub>2</sub> ... arg<sub>m</sub>)
```

La aplicarea λ-expresiei pe argumente

- Se evaluează în ordine aleatoare argumentele arg₁, arg₂, ... arg_m (evaluare aplicativă)
- Se realizează legările var_k ← valoare (arg_k)
- Domeniul de vizibilitate al variabilei var_k este corpul lui lambda (exceptând aparițiile legate ale lui var_k în corp)
- Se evaluează în ordine expresiile din corpul funcției (expr₁, expr₂, ... expr_n)
- Rezultatul este valoarea lui $expr_n$ (valorile lui $expr_1$, $expr_2$, ... $expr_{n-1}$ se pierd)

Construcția let

```
(let ((var<sub>1</sub> e<sub>1</sub>) (var<sub>2</sub> e<sub>2</sub>) ... (var<sub>m</sub> e<sub>m</sub>))
  expr<sub>1</sub>
  expr<sub>2</sub>
  ...
  expr<sub>n</sub>)
```

La evaluare

- Se evaluează exact ca ((lambda (var $_1$ var $_2$... var $_m$) expr $_1$ expr $_2$... expr $_n$) e $_1$ e $_2$... e $_m$)
- Domeniul de vizibilitate al variabilei var_k este corpul lui let (exceptând aparițiile legate ale lui var_k în corp)
- Rezultatul este valoarea lui $expr_n$ (valorile lui $expr_1$, $expr_2$, ... $expr_{n-1}$ se pierd)

Construcția let*

```
(let* ((var<sub>1</sub> e<sub>1</sub>) (var<sub>2</sub> e<sub>2</sub>) (var<sub>3</sub> e<sub>3</sub>) ... (var<sub>m</sub> e<sub>m</sub>))
  expr<sub>1</sub>
  expr<sub>2</sub>
  ...
  expr<sub>n</sub>)
```

La evaluare

- Se realizează în ordine (stânga→dreapta) legările var_k ← valoare (e_k)
- Domeniul de vizibilitate al variabilei var_k este restul textual (restul legărilor + corp) al lui let* (exceptând aparițiile legate ale lui var_k în acest rest)
- Se evaluează în ordine expresiile din corpul funcției (expr₁, expr₂, ... expr_n)
- Rezultatul este valoarea lui $expr_n$ (valorile lui $expr_1$, $expr_2$, ... $expr_{n-1}$ se pierd)

Construcția letrec

```
(letrec ( (var<sub>1</sub> e<sub>1</sub>) (var<sub>2</sub> e<sub>2</sub>) (var<sub>3</sub> e<sub>3</sub>) ... (var<sub>m</sub> e<sub>m</sub>))
  expr<sub>1</sub>
  expr<sub>2</sub>
  ...
  expr<sub>n</sub>)
```

La evaluare

- Se realizează în ordine (stânga→dreapta) legările var_k ← valoare (e_k)
- Domeniul de vizibilitate al variabilei var, este întregul letrec (celelalte legări + corp)
 (exceptând aparițiile legate ale lui var, în această zonă), dar variabila trebuie să fi fost deja definită atunci când valoarea ei este solicitată într-o altă zonă din letrec
- Se evaluează în ordine expresiile din corpul funcției (expr₁, expr₂, ... expr_n)
- Rezultatul este valoarea lui $expr_n$ (valorile lui $expr_1$, $expr_2$, ... $expr_{n-1}$ se pierd)

Construcția "named let"

```
(let nume ((var<sub>1</sub> e<sub>1</sub>) (var<sub>2</sub> e<sub>2</sub>) ... (var<sub>m</sub> e<sub>m</sub>))
...
  (nume arg<sub>1</sub> arg<sub>2</sub> ... arg<sub>m</sub>)
...)
```

Semnificație

- Se creează o funcție recursivă (care va fi invocată în corpul named let-ului prin nume) cu parametrii var_1 , var_2 , ... var_m , și se și aplică funcția pe argumentele e_1 , e_2 , ... e_m
- Domeniul de vizibilitate al variabilei var_k este corpul named let-ului (exceptând aparițiile legate ale lui var_k în corp)
- Ca și la celelalte forme de let, rezultatul este valoarea ultimei expresii evaluate în corp

Legare statică / dinamică – Cuprins

- Variabile
- Domeniu de vizibilitate
- Tipuri de legare a variabilelor
- Expresii pentru legare statică
- Expresii pentru legare dinamică

Construcția define

```
...
(define var expr)
```

La evaluare

- Se evaluează expr
- Se realizează legarea var ← valoare (expr)
- Domeniul de vizibilitate al variabilei var este întregul program
 - exceptând zonele obscurate de alte legări statice ale lui var
 - cu condiția ca la momentul referirii să nu existe o definire mai recentă a lui var

Construcția define – Consecințe

Avantaje (exemplificate la calculator)

- Funcțiile/expresiile se pot defini în orice ordine (cât timp momentul referirii lor le găsește definite)
- Se pot defini funcții mutual recursive

Dezavantaje (vezi exemplul de legare dinamică)

• Se pierde transparența referențială

define, let și set! - Comparație

Diferența este în primul rând la nivel intențional.

define

- Intenționează să lege pentru totdeauna un identificator la o valoare
- De aceea nu e legal în toate zonele de program (nu se poate afla în mijlocul corpului unei funcții, ci doar la început, pentru a defini valori/funcții ajutătoare)

let

- Intenționează să creeze un context local pentru anumite variabile
- Nu realizează atribuire, la let variabila nu se modifică ci se naște

set!

- Intenționează să schimbe valoarea unei variabile (nu are ce căuta în paradigma funcțională)
- Se poate folosi oriunde în program

Modelul contextual de evaluare – Cuprins

- Context computațional
- Închideri funcționale

Context computațional

Context computațional al unui punct P din program = mulțimea variabilelor care îl au pe P în domeniul lor de vizibilitate (o mulțime de perechi identificator-valoare)

Observații

- Când există doar legare statică
 - contextul unui punct este vizibil imediat ce am scris programul
- Când există și legare dinamică
 - valoarea contextului depinde de momentul în care se află execuția
 - în contextul unui punct P dat, numai valoarea variabilelor legate dinamic poate să difere de la un moment la altul
- Variabilele sunt perechi identificator-valoare, înainte să se realizeze legarea contextul nu conține informații despre identificatorul nelegat (de aceea punctele din corpul unei funcții nu conțin informații despre parametrii formali ai funcției)

Context computațional – Exemplu

```
În timpul apelului
                                Înainte de apelul
                                                                     După apelul
    (define a 1)
                                de la linia 6:
                                                                      de la linia 8:
                                                   de la linia 6:
    (define (f x)
                                            ((a 1) (x 2))
                                ((a 1))
                                                                      ((a 2))
       (+ x +
3.
          (let ((x 5))
                                ((a 1) (x 5)) ((a 1) (x 5))
                                                                      ((a 2) (x 5))
             (* a x))))
5.
    (f 2)
                          ;; 7
    (define a 2)
7.
                         ;; 12
    (f 2)
```

Observație: x-ul de la linia 3 se leagă la valoarea 2 abia în momentul în care funcția f este aplicată pe argumentul 2, iar legarea există doar pe durata evaluării apelului.

Modelul contextual de evaluare – Cuprins

- Context computaţional
- Închideri funcționale

Închideri funcționale

Închidere funcțională = pereche text – context (textul funcției și contextul în punctul de definire a funcției) (cu alte cuvinte: o funcție care știe cine sunt variabilele ei libere)

Exemplu

```
    (define a 1)
    (define (f x))
    (+ x)
    (let ((x 5)))
    (* a x)))
```

```
Contextul global:

(a 1)

(f (\lambda x.corp • ))

text pointer la contextul global

pereche text-context (la asta se evaluează f la define)
```

La apelul (f 2)

- Se creează un nou context, local, pentru legarea (x 2)
- La evaluarea lui let se creează un nou context, local, pentru legarea (x 5)

lerarhia de contexte

```
    (define a 1)
    (define (f x))
    (+ x)
    (let ((x 5)))
    (* a x))))
    (f 2)
```

```
Contextul global:

(a 1)
(f (λx.corp • ))

Context local adăugat la apelul (f 2):
(x 2) ← dispare odată cu terminarea apelului

Context local adăugat de expresia let:
(x 5) ← dispare odată cu ieşirea din let
```

La evaluare

- Se caută variabila în contextul curent
- Dacă nu este găsită acolo, se caută în contextul părinte, ș.a.m.d.

```
Contextul global:

(fact (λn.corp □ ))

(g (λn.corp □ ))

Context local adăugat la apelul (g 4):

(n 4) ← dispare odată cu terminarea apelului

;; 24
```

```
Contextul global:

(fact (λn.corp □ ))

(g (λn.corp □ ))

Context local adăugat la apelul (g 4):

(n 4) ← dispare odată cu terminarea apelului
```

```
Contextul global:

(fact (λn.n • ))
(g (λn.corp • ))

Context local adăugat la apelul (g 4):

(n 4) ← dispare odată cu terminarea apelului
```

```
Contextul global:
    (define (fact n)
                                           (fact (λn.n
                                                          contextul global suprascris de linia 8
     (if (zero? n)
                                                (λn.corp
3.
            (* n (fact (- n 1)))))
                                         Context local adăugat la apelul (g 4):
                                            (n 4) ← dispare odată cu terminarea apelului
    (define q fact)
5.
    (q 4)
                                            Context local adăugat la apelul (g 4):
7.
                                                    ← dispare odată cu terminarea apelului
    (define (fact n) n)
    (g 4)
                                           ;; 12
9.
                                  1 (* n (fact (- n 1)))) 4)
          ((λ (n) (if (zero? n)
      -> (* 4 (fact (- 4 1))) -> (* 4 ((\lambda (n) n) 3))) -> 12
```

```
1. (define (g x)
2. (* x x))
3. (define f
4. (g 5))
5. f
6.
7. (define (g x)
8. (* x x x))
9. f
```

Observație: O închidere funcțională ((f) în loc de f) ar fi amânat evaluarea (g 5). Una din aplicațiile importante ale închiderilor funcționale este **întârzierea evaluării**.

Efecte laterale

Funcții pure

Transparență referențială

Domeniu de vizibilitate

Legare statică

Legare dinamică

Expresii de legare statică / dinamică

Context computațional

Efecte laterale: alte efecte ale unei funcții în afară de efectul de a întoarce o valoare

Funcții pure

Transparență referențială

Domeniu de vizibilitate

Legare statică

Legare dinamică

Expresii de legare statică / dinamică

Context computațional

Efecte laterale: alte efecte ale unei funcții în afară de efectul de a întoarce o valoare

Funcții pure: aplicate pe aceleași argumente întorc aceeași valoare; nu au efecte laterale

Transparență referențială

Domeniu de vizibilitate

Legare statică

Legare dinamică

Expresii de legare statică / dinamică

Context computațional

Efecte laterale: alte efecte ale unei funcții în afară de efectul de a întoarce o valoare

Funcții pure: aplicate pe aceleași argumente întorc aceeași valoare; nu au efecte laterale

Transparență referențială: toate funcțiile/expresiile sunt pure

Domeniu de vizibilitate

Legare statică

Legare dinamică

Expresii de legare statică / dinamică

Context computațional

Efecte laterale: alte efecte ale unei funcții în afară de efectul de a întoarce o valoare

Funcții pure: aplicate pe aceleași argumente întorc aceeași valoare; nu au efecte laterale

Transparență referențială: toate funcțiile/expresiile sunt pure

Domeniu de vizibilitate: mulțimea punctelor din program în care variabila e vizibilă

Legare statică

Legare dinamică

Expresii de legare statică / dinamică

Context computațional

Efecte laterale: alte efecte ale unei funcții în afară de efectul de a întoarce o valoare

Funcții pure: aplicate pe aceleași argumente întorc aceeași valoare; nu au efecte laterale

Transparență referențială: toate funcțiile/expresiile sunt pure

Domeniu de vizibilitate: mulțimea punctelor din program în care variabila e vizibilă

Legare statică: domeniu de vizibilitate controlat textual, determinat la compilare

Legare dinamică

Expresii de legare statică / dinamică

Context computațional

Efecte laterale: alte efecte ale unei funcții în afară de efectul de a întoarce o valoare

Funcții pure: aplicate pe aceleași argumente întorc aceeași valoare; nu au efecte laterale

Transparență referențială: toate funcțiile/expresiile sunt pure

Domeniu de vizibilitate: mulțimea punctelor din program în care variabila e vizibilă

Legare statică: domeniu de vizibilitate controlat textual, determinat la compilare

Legare dinamică: domeniu de vizibilitate controlat de timp, determinat la execuție

Expresii de legare statică / dinamică

Context computațional

Efecte laterale: alte efecte ale unei funcții în afară de efectul de a întoarce o valoare Funcții pure: aplicate pe aceleași argumente întorc aceeași valoare; nu au efecte laterale Transparență referențială: toate funcțiile/expresiile sunt pure Domeniu de vizibilitate: mulțimea punctelor din program în care variabila e vizibilă Legare statică: domeniu de vizibilitate controlat textual, determinat la compilare Legare dinamică: domeniu de vizibilitate controlat de timp, determinat la execuție Expresii de legare statică / dinamică: lambda, let, let*, letrec, named let / define Context computațional Închidere funcțională

Efecte laterale: alte efecte ale unei funcții în afară de efectul de a întoarce o valoare Funcții pure: aplicate pe aceleași argumente întorc aceeași valoare; nu au efecte laterale Transparență referențială: toate funcțiile/expresiile sunt pure Domeniu de vizibilitate: mulțimea punctelor din program în care variabila e vizibilă Legare statică: domeniu de vizibilitate controlat textual, determinat la compilare Legare dinamică: domeniu de vizibilitate controlat de timp, determinat la execuție Expresii de legare statică / dinamică: lambda, let, let*, letrec, named let / define Context computațional: (într-un punct P): mulțimea variabilelor care îl au pe P în domeniu Închidere funcțională

Efecte laterale: alte efecte ale unei funcții în afară de efectul de a întoarce o valoare Funcții pure: aplicate pe aceleași argumente întorc aceeași valoare; nu au efecte laterale Transparență referențială: toate funcțiile/expresiile sunt pure Domeniu de vizibilitate: mulțimea punctelor din program în care variabila e vizibilă Legare statică: domeniu de vizibilitate controlat textual, determinat la compilare Legare dinamică: domeniu de vizibilitate controlat de timp, determinat la execuție Expresii de legare statică / dinamică: lambda, let, let*, letrec, named let / define Context computațional: (într-un punct P): mulțimea variabilelor care îl au pe P în domeniu Închidere funcțională: pereche textul funcției – contextul în punctul de definire a funcției